

УДК 332.2.021.8.001.25(477)

Наталія Сергіївна ПІСТРЕНКО,

*викладачка кафедри фундаментальних
та юридичних дисциплін факультету №6*

Харківського національного університету внутрішніх справ

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН МІЖ ДЕРЖАВОЮ ТА ЦЕРКВОЮ НА ПОСТРАДЯНСЬКОМУ ПРОСТОРІ

Суспільно-релігійні відносини є однією зі складових частин внутрішньої та зовнішньої політики держави і церкви сучасної демократичної держави. Водночас, для країн, що утворилися в результаті розпаду Радянського Союзу, питання щодо побудови взаємовідносин між державою та церквою стало новим. Це пояснюється тим, що у соціалістичних країнах право не свободи совісті та віросповідання не знаходило свого визнання та конституціоналізації.

Набуття незалежності та прийняття конституцій колишніми республіками СРСР як суверенними і незалежними державами призвело до перегляду місця і ролі церкви у системі інститутів громадянського суспільства. Як наслідок, постала потреба визначення на конституційному рівні взаємовідносин між державою та церквою. Адже церква, релігія формують систему людських норм і цінностей, регулюють соціальну поведінку людини, її ставлення до держави, суспільства, сім'ї, інших людей.

Свобода релігії як елемент свободи совісті передбачає право людини обирати та сповідувати будь-яку релігію. Можливе формування громадянського суспільства і в клерикальній державі, проте ні за яких умов громадянське суспільство не може виникнути в теократичній державі.

Так, ст. 8 Конституції Грузії визначає відносини держави і Апостольскою Автокефальною Православною церквою. Відповідно до даної держава разом зі свободою переконань і віросповідання визнає особливу роль Грузинської Апостольської Автокефальної Православної церкви в історії Грузії і її незалежність від держави. Стосунки Грузинської держави і Грузинської Апостольської Автокефальної Православної церкви визначаються конституційною угодою, яка повною мірою повинна відповідати загальновизнаним принципам і нормам міжнародного права в області прав і свобод людини.

Основні положення зводяться до того, що Церква свої функції виконує на основі норм канонічного права, в рамках цієї Угоди і в рамках законодавства Грузії; духовні особи не підлягають призову в армію; представники духовенства мають право не давати свідчення за фактами, які їм довірили як духовним наставникам або які їм стали відомі; держава визнає шлюб, зареєстрований Церквою; держава забезпечує створення інституту військових священиків в армії; держава забезпечує створення інституту капеланів у в'язницях; навчальні програми і предмети з православного віросповідання і кандидатури викладачів затверджує держава за поданням Церкви; держава і Церква мають право здійснювати спільні програми соціального забезпечення; майно Церкви звільнене від податку на землю і від податку на майно; власність Церкви та інші майнові права захищені законом; держава не має права відчужувати від Церкви її майно; Церква має право отримувати пожертву, а також доходи від оренди свого майна.

На відміну від Грузії, в Конституції Литовської Республіки (ст. 43) закріплено, що «Держава визнає традиційні у Литві церкви та організації, а інші у випадку, якщо вони мають опору в суспільстві та їх вчення і обряди не суперечать закону і моральності».

У Литві немає державної релігії, держава визнає традиційні церкви й релігійні організації, а також інші церкви й релігійні організації у випадку, якщо вони мають опору в суспільстві і їхнє вчення й обряди не суперечать закону і моральності (ст. 43 Конституція Литовської Республіки). Крім того, у Литві прийнято Закон «Про релігійні громади і співтовариства» від 4 жовтня 1995 р., відповідно до якого держава визнає дев'ять традиційно існуючих у Литві релігійних громад і співтовариств, що представляють собою частину історичної, духовної і соціальної спадщини Литви: католиків латинського обряду, євангелістів-лютеран, євангелістів-реформатів, ортодоксів (православних), старообрядців, юдеїв, мусульман, сунітів і караїмів.

Проаналізувавши Конституцію Республіки Молдова можна дійти висновку, що держава задекларувала в Основному законі принципи діалогу з релігійними культурами існуючими у межах країни. Цю модель можна віднести до змішаної, у ній присутні елементи як сепараційної так і коопераційної.

Висновок. Виходячи із вищезазначеного, зазначаю, що церква у сучасних державах пострадянського простору є інститутом громадянського суспільства, а відносини визначаються як на рівні конституцій, так і на рівні спеціально створених законів. Тобто можна з проаналізованих систем державно-церковних відносин є, у своєму роді, унікальною і вибудовувалася протягом десятиріч/сторіч виходячи з історичних реалій та суспільно-політичних трансформацій. Водночас, правове регулювання державно-церковних відносин пострадянських країн має багато спільних рис з Україною, що дає змогу аналізувати її як світську. Головним аспектом світської держави є те, що відокремлення церкви від держави повинно передбачати нейтралітет держави в питаннях віри, невтручання органів державної влади у внутрішньоцерковні справи і, відповідно, невтручання церкви в справи держави.

Список бібліографічних посилань

1. Музыченко А.В. Общество потребления в эпоху глобализации: социально-политические аспекты: монография / А.В. Музыченко, Н.С. Назарова, И.А. Стрижева. – Одесса: Печатный дом, 2014. – 200 с.
2. Палінчак М.М. Держава і церква у постсоціалістичних суспільствах (на прикладі країн Центральної Європи та України) : монографія. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2014. – 408 с.
3. Конституція Грузії : Закон Грузії від 24.08.1995 р. URL: www.parliament.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=68.
4. Конституція Литовської Республіки: Закон Грузії від від 25.10.1992 р. URL: www3.lrs.lt/home/
5. Релігія і релігійність у посткомуністичній Європі. Цифри і факти без інтерпретацій // Людина і світ. Листопад – грудень 1997. – С. 2-10.

Одержано 11.11.2020